

Nieuwe hoop

Gesprekspapier over Ruth 4 voor de Amstelgemeente januari 2021

Vandaag maken we een einde aan de behandeling van het boek Ruth. Het boekje dat zo somber begon met hongersnood en onverwachte sterfgevallen eindigt met hoop en toekomstperspectief. In zekere zin is de cirkel rond: aan het begin van het boek kwamen een man en een vrouw met hun nageslacht tegen, aan het einde van het boekje komen we weer een man en een vrouw tegen met hun nageslacht. Maar in de tussentijd is er van alles gebeurd, waardoor het begin en het einde weliswaar op elkaar lijken, maar toch ook totaal anders zijn.

-
- *Lees Ruth 4 en bespreek wat opvalt*
-

Ruth speelt geen rol

Het opvallende aan dit laatste hoofdstuk is dat de naamgever van het boekje eigenlijk helemaal geen rol speelt. Het gaat over Boaz en de mannen in de poort en Noömi en de vrouwen van het dorp, maar de vrouw die zo'n centrale rol had gespeeld in de afgelopen twee hoofdstukken is haast naar de coulissen verdwenen. Eigenlijk past dat wel heel mooi bij de rol die Ruth speelt in het verhaal.

We hebben gezien dat Ruth in haar keuze voor Naomi (hoofdstuk 1), in haar zoektocht naar genade (hoofdstuk 2), in haar waagstuk op de dorsvloer (hoofdstuk 3) een beeld is van goddelijke liefde die verder gaat dan het normale. Ruth is een beeld van Gods gevende liefde, zoals we dat eens en voorgoed belichaamd zien in Jezus Christus. Die liefde staat centraal in dit boekje – net zoals in de rest van de Bijbel – maar tegelijk is die liefde erop uit om het leven van mensen tot bloei te brengen. De gevende liefde van Ruth en haar trouw was gericht op Noömi, die in zichzelf gekeerd en alleen haar weg door het leven wilde gaan als een bittere vrouw. Ruth's liefde was er niet om alleen bewonderd te worden, maar juist om iets te bewerken in het leven van haar schoonmoeder, om haar eenzaamheid en verbittering te doorbreken met hoop. Zoals Ruth's liefde in het leven van haar schoonmoeder op nieuwe hoop en vreugde gericht was, zo geldt dat ook voor Gods liefde in Jezus Christus. Die is er niet alleen om bewonderd en bezongen te worden in kerkdiensten en op kerstfeesten, maar wil juist heel nadrukkelijk de levens van mensen infecteren met hoop en vreugde.

Omdat die goddelijke liefde gericht is op de bloei van mensen richt de schrijver de aandacht nu op Noömi en Boaz. Ruth heeft haar liefde ten toon gespreid, ze heeft zichzelf helemaal gegeven, en die liefde is helemaal veronderstelt in dit laatste hoofdstuk waarin we zullen zien wat die liefde uitwerkt. Hoe gaat goddelijke liefde aan het werk in mensenlevens? Wat werkt het uit?

-
- *Liefde die verder gaat dan het normale is er op gericht mensen te veranderen. Heb jij hier zelf ervaring mee? Herken je dit bij anderen?*
-

Boaz komt in beweging

We beginnen met Boaz. In het vorige hoofdstuk hebben we gezien hoe Ruth hem had uitgedaagd. Toen ze de eerste keer op zijn land was gekomen had Boaz haar toegewenst dat de Heer haar zou belonen omdat zij onder Zijn vleugels was komen schuilen. Ruth had Boaz aan deze vrome wens herinnerd toen ze aan z'n voeteneinde lag op de dorsvloer: "Dat was een mooie wens, Boaz, maar

die vleugels van de Heer waar je het over had, die worden concreet in jou. Jij bent Gods vleugels en ik neem mijn toevlucht bij jou.” Zo had ze in al haar kwetsbaarheid en zelfovergave een beroep gedaan op het hart van Boaz.

En dat hart van Boaz was er niet onberoerd onder gebleven, zien we nu. Hij laat er geen gras over groeien en begeeft zich vroeg in de morgen al naar de stadspoort. Daar vinden alle belangrijke vergaderingen en juridische beslissingen plaats. De kwetsbare zelfovergave van Ruth heeft Boaz in beweging gezet en hij gaat alles op alles zetten om de zaak rond te krijgen.

Het is belangrijk om stil te staan bij de manier waarop Boaz dat doet. Als je het zo op het eerste gezicht leest, dan lijkt het allemaal heel vanzelfsprekend, alsof Boaz zich tegenover de oudsten en de andere lossers beroept op wettelijke bepalingen en jurisprudentie die onaanvechtbaar zijn. Wanneer we echter iets beter kijken, dan zien we dat Boaz juist heel gewaagd te werk gaat.

Boaz' creatieve omgang met de wet

Boaz verbindt twee dingen aan elkaar die ten diepste helemaal niet zo nauw aan elkaar verbonden zijn. In Leviticus 25:23-3 lezen we de bepaling dat land dat door een schuldeiser is toegeëigend teruggekocht kan worden door het dichtstbijzijnde familielid – de zogenaamde lossers – zodat het land als erfdeel in handen van de familie blijft. Die bepaling was er om ervoor te zorgen dat families en geslachten niet ongemerkt uit het land verdwenen, maar blijvend deelhadden aan het land dat God beloofd had.

In eerste instantie lijkt het dat Boaz zich alleen op deze bepaling beroept en er lijkt dan ook niets aan de hand. De andere lossers vinden het de normaalste zaak van de wereld en is maar wat graag bereid om de helpende hand te reiken, omdat op die manier zijn eigen bezit ook vergroot wordt.

Maar dan komt de aap uit de mouw, want met dat de andere kandidaat vol enthousiasme zich al bijna eigenaar waant van het stuk land, komt Boaz met een nadere bepaling, namelijk dat de andere lossers dan ook verplicht is met Ruth te trouwen. Wat Boaz hier doet is bijzonder, hij verbindt namelijk de bepaling uit Leviticus 25 met een andere bepaling uit Deuteronomium 25 waar we lezen dat zwagers verplicht zijn om met hun schoonzus te trouwen in het geval dat hun broer overleden is. Een eventueel eerste zoon die uit dit huwelijk geboren wordt zal dan beschouwd worden als zoon van de overleden broer.

Waarom is het opvallend dat Boaz deze bepaling hier gebruikt? Nou, om twee redenen. Allereerst legt Boaz een verbinding die er in principe helemaal niet is. De bepaling om grond terug te kopen en de bepaling om te trouwen met je schoonzus zijn twee wetsbepalingen die niet bij elkaar horen. Daarnaast is het zo dat de bepaling uit Deuteronomium expliciet spreekt over broers en schoonzussen, niet over neven en nichten of nog verdere verwantschappen. Boaz legt dus een verbinding die er helemaal niet is en bovendien interpreteert hij de wetsbepalingen creatief in het voordeel van Ruth.

Boaz gaat dus op een creatieve manier om met de wetsbepalingen die hem zijn overgeleverd. De wet – waarvan Boaz en zijn volksgenoten geloven dat God die heeft gegeven – wordt door Boaz niet behandeld als dode lettertjes die nauwkeurig nageleefd moeten worden, maar als voorschriften en inzichten die uit zijn op leven, op vreugde, op hoop.

Dat is belangrijk: Boaz legt de wet niet maar even op een creatieve manier uit om dat hem dat toevallig beter uitkomt, nee, Boaz legt de wet uit met het oog op de bloei van Ruth. Er is de afgelopen week heel wat te doen geweest om de nauwkeurige toepassing van de wet door de lokale overheid. Een vrouw in de bijstand die opeens 10.000 moet betalen omdat haar moeder regelmatig boodschappen voor haar deed. Die bepalingen waarop de gemeente zich beroept zijn er natuurlijk niet voor niets: er wordt misbruik gemaakt van uitkeringen. Maar de manier waarop de wet in dit geval toegepast wordt is buitenproportioneel en getuigt van weinig menselijkheid. De wet is er voor de wet, zo lijkt het, en niet voor de mens. Bij Boaz is dat anders: hij gebruikt de wet als een middel om Ruth en Noomi te dienen.

De andere lossers

In dat laatste opzicht is hij de tegenpool van de andere lossers. Die hapt maar wat graag toe als hij hoort dat er land voor hem is, want dat levert een onverwacht voordeel op. Maar op het moment dat hij hoort dat hij dan moet trouwen met Ruth weet hij niet hoe gauw hij zich moet terugtrekken. Als het nou om Noömi was gegaan, dan was het nog tot daaraantoe geweest: die was oud en kon

De schrijver is heel subtiel in hoe laat merken wat hij ervan denkt: 'zijn naam is niet van belang' lezen we in onze vertaling. Letterlijk staat er 'dinges'. 'Dinges' die zo bezig was geweest met zijn eigen naam en eigen bezit krijgt geen naam in dit boek, terwijl Boaz die zich in beweging laat zetten door Ruth's liefde opgenomen wordt in de geslachtslijn van koning David zelf. Alsof de schrijver laat merken: alleen maar met jezelf bezig zijn levert je uiteindelijk niets op, dan blijf je een dingetjes die het niet waard is om te onthouden.

waarschijnlijk geen kinderen meer krijgen. Maar Ruth, die was nog jong en kon kinderen krijgen. Als er dan een kind geboren zou worden uit deze relatie zou dat kind ook delen in de erfenis van de man zelf, daar zitten ze huidige vrouw en kinderen natuurlijk niet op te wachten. Bovendien was Ruth een

buitenlandse, daar word je toch ook niet warm van...

Boaz verandert door de liefde van Ruth van anonieme weldoener die vanuit z'n rijkdom af en toe wat geld geeft aan minder bedeelden, naar iemand die zich concreet inzet om Noömi en Ruth weer een toekomst te geven.

-
- *Vraag: voor Boaz is Gods wet geen dwangbuis, maar een richtlijn die in vrijheid toegepast moet worden. Welk beeld heb jij van de wet? Hoe kunnen wij in vrijheid op zoek naar de juiste toepassing van Gods wet?*
-

Noömi

Noömi dan? We hebben in het vorige hoofdstuk al gezien dat Noömi's hart aan het ontdoeien was en dat zet zich hier voort. Of liever: in dit hoofdstuk wordt dat voltooid. Dat zie je op een paar manieren.

Niet langer Mara

Ten eerste: In het eerste hoofdstuk had ze gezegd: noem mij maar Mara/bitter, want God heeft me kwaad gedaan. Het is alsof de buurvrouwen uit Betlehem haar daar nu aan herinneren door haar heel expliciet uit te roepen aan het einde: Noömi heeft een zoon gekregen! Noömi, die lieflijke heeft een zoon gekregen, haar wens om voortaan Mara/bitter te heten behoort tot het verleden, ze is weer gewoon de lieflijke, want ze heeft een zoon!

Terugkeer

Op een tweede manier zie je dat de reis van Noömi voltooid is. Toen we begonnen met het boekje zagen we dat in het eerste hoofdstuk het woord 'terugkeren' centraal stond. Dat woord bracht ons bij het thema van het boek dat je met verschillende woorden kunt weergeven: rust, identiteit, thuiskomen. In dit slothoofdstuk komt de schrijver erop terug. In vers 15 lezen we dat de vrouwen zeggen dat Obed – het kind dat geboren wordt uit het huwelijk tussen Boaz en Ruth – ervoor zal zorgen dat haar levensvreugde terugkeert. Letterlijk staat er: dat haar ziel terugkeert.

Blijkbaar was haar ziel rusteloos gaan zwerven na het overlijden van haar man. Haar ziel was nergens thuis geweest, nergens tot rust gekomen, hoezeer ze zich ook had afgeschermd van anderen om zichzelf te beschermen tegen teleurstellingen, hoezeer ze zich ook had neergelegd bij een pessimistische levenshouding. Nu pas, nu er nieuwe hoop in haar leven is, nu bitterheid haar niet langer van binnen kapot maakt, nu ze weer diep verbonden is met anderen, nu komt haar ziel tot rust. Nu is ze thuis. Ruth is een boek over thuiskomen, over je identiteit vinden, over rust vinden, en het laatste hoofdstuk laat zien dat Gods gevende liefde dat voor de mens op het oog heeft: diepe rust, een thuis, weten wie je bent, omdat je hoop hebt, omdat verbonden bent, omdat je hart open staat.

Eenwording

Je ziet het op nog een derde manier. Het is opvallend dat de vrouwen in Bethlehem zeggen dat Noömi een zoon heeft gekregen. Dat is toch niet zo? Het is een kleinzoon, en zelfs dat strikt genomen nog niet eens. Ruth heeft een zoon gekregen. Maar Ruth is bijna nergens te bekennen in dit hoofdstuk. Obed is de zoon van Noömi en zij verzorgt hem. Het lijkt wel of Noömi haar plaats heeft ingenomen. Het is een subtiele manier om terug te komen op het begin: toen gaapte er een diepe kloof tussen Noömi en Ruth. Ze waren mijlenver van elkaar verwijderd. Maar nu, nu schuiven ze als het ware in elkaar. Ruth en Noömi zijn een geworden. Heb je het over Ruth, dan heb je het over Noömi, heb je het over Noömi, dan heb je het over Ruth. Noömi komt tot rust, haar ziel keert terug, omdat ze de diepe verbinding heeft gevonden met Ruth, een diepe verbinding die maakt dat ze een is met haar schoondochter.

- *Vraag: wat kunnen we van Noömi leren over hoe we onze identiteit kunnen vinden?*
-

Ruth

En Ruth, speelt Ruth dan helemaal geen rol meer? Jawel, in vers 13 komen we haar tegen. Boaz neemt haar tot vrouw, slaapt met haar en Ruth wordt zwanger. En dan lezen we iets bijzonders. Opeens horen we dat God de Heer haar zwanger liet worden. Nergens in het boek had God gehandeld – ja in het eerste hoofdstuk hadden we van horen zeggen gehoord dat God weer brood had gegeven – maar nu opeens horen we dat God aan het werk is aan Ruth. God handelt aan de vrouw uit Moab, alsof de schrijver wil laten zien: zie je wel, de hele tijd al was God bezig in deze vrouw, gebruikte de Heer deze vrouw om de toekomst veilig te stellen en zijn liefde zichtbaar te maken.

Een vrouw uit het buitenland. Niet echt indrukwekkend. Daar verwacht je geen wonderen van. Maar het is de weg die God toen ging. Het is de weg die God eeuwen later ging in Betlehem. Het is de weg die God vandaag nog steeds gaat. En die weg wordt zichtbaar waar mensen zoals jij en ik zich in beweging laten zetten door de goddelijke liefde.

- *Vraag: Probeer in eigen woorden weer te geven wat je van het boek Ruth hebt geleerd.*
-